Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Hallituksen esitys HE 203/2017 vp laiksi sotilastiedustelusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan tarkastusvaliokunta

13.3.2018

Lainsäädäntöjohtaja Hanna Nordström

Laki sotilastiedustelusta
Yleiset säännökset

- Lain soveltamisala
  - Lakia sovelletaan Puolustusvoimien suorittamaan tiedustelutoimintaan
  - Kohteena ennen kaikkea ulkomaisten asevoimien toiminta
  - Hankitaan ennakolta, tutkitaan ja hyödynnetään Puolustusvoimien laissa säädettyihin tehtäviin liittyvää tietoa
  - Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tueksi ja ulkoisten uhkien kartoittamiseksi
- Periaatteet
  - Suhteellisuusperiaate, vähimmän haitan periaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, syrjinnän kielto

Sotilastiedustelun kohteet

Tiedustelumenetelmällä saadaan hankkia tietoa seuraavasta toiminnasta, jos toiminta on luonteeltaan sotilaallista:

1) vieraan valtion asevoimien ja niihin rinnastuvien järjestäytyneiden joukkojen toiminta ja toiminnan valmistelu;

2) Suomen maanpuolustukseen kohdistuva tiedustelutoiminta;

3) joukkotuhoaseiden suunnittelu, valmistaminen, levittäminen ja käyttö;

4) vieraan valtion sotatarvikkeiden kehittäminen ja levittäminen;

5) kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta uhkaava kriisi;

6) kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden turvallisuutta uhkaava toiminta;

7) Suomen kansainvälisen avun antamisen ja kansainvälisen muun toiminnan turvallisuutta uhkaava toiminta.

Lisäksi tiedustelumenetelmällä saadaan hankkia tietoa vieraan valtion toiminnasta tai muusta sellaisesta toiminnasta, joka voi vaarantaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja.

Sotilastiedustelun ohjaus ja koordinaatio

YLIN OHJAUS

Sotilastiedustelun ohjaus
Ylin strateginen taso

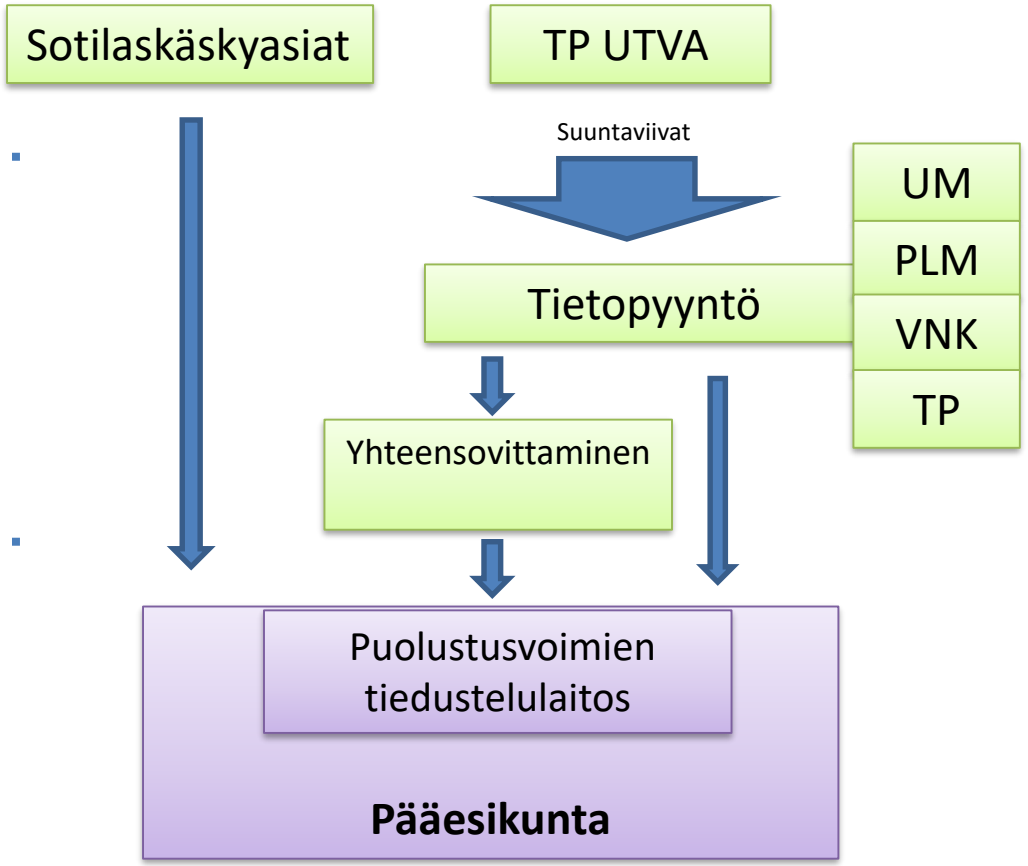

TOIMEKSIANNOT JA YHTEENSOVITTAMINEN

Sotilaskäskyt normaaliin tapaan
Tietopyynnöt
Tiedustelun koordinaatioryhmä

TOIMINNANHARJOITTAJA

Tiedustelun tekninen toteutus
Operatiivinen toiminta

Kansainvälinen yhteistyö

- Suomen kansallisten etujen mukaisesti sotilastiedustelun tehtäviin liittyen tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi:
  1. Vaihtaa tiedustelutietoja
     - Muuta kuin henkilötietoja
  2. Osallistua tiedustelutietojen hankkimiseen ja arvioimiseen
- Vieraan valtion virkamies voi Suomen alueella käyttää tiedustelussa avustamisessa tiettyjä toimivaltuuksia sotilastiedusteluviranomaisen ohjauksessa ja valvonnassa
  - Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, peitetoiminta, valeosto, tietolähdetoiminta, teknisten tietojen käsittely
- Pääesikunnan tiedustelupäällikkö päättää kansainvälisestä yhteistyöstä

Tiedustelumenetelmät; henkilötiedustelu

- Henkilötiedustelun toimivaltuudet käytössä niin kotimaassa kuin ulkomailla
- Rakentuu voimassaoleville toimivaltuuksille ja toimintatavoille
  - Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, telekuuntelu ja tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, teleosoitteen tai telepäätelaitteet tunnistamistietojen hankkiminen, peitetoiminta, tietolähdetoiminta, tietolähteen turvaaminen, valeosto
- Kokonaan ”uusia”
  - Paikkatiedustelu, jäljentäminen, kirjeen tai muun lähetyksen pysäyttäminen sekä jäljentäminen
- Toimivaltuuksien käyttötarkoitus ja edellytykset poikkeavat rikostorjunnasta

Tiedustelumenetelmät; tekninen tiedustelu

- Radiosignaalitiedustelu
  - Suomesta lähtevän tai Suomeen saapuvan radiosignaaliin kohdistuvaa tiedustelua
- Ulkomaan tietojärjestelmätiedustelu
  - Suomen rajan ulkopuolella olevaan tietojärjestelmään kohdistuvaa tiedustelua

Tiedustelumenetelmät; tietoliikennetiedustelu

- Tietoliikennetiedustelu voidaan jakaa kolmeen eri toimivaltuuteen
  - Teknisten tietojen käsittely, valtiolliseen toimijaan ja muuhun kuin valtiolliseen toimijaan kohdistuva tietoliikenteen käsittely
  - Aina tuomioistuimen lupa
- Teknisten tietojen käsittely
  - Tietoliikennetiedustelun kohdentamiseksi tapahtuvaa
  - Tekninen analyysi, josta ei voida tunnistaa yksittäistä henkilöä
- Tietoliikenteen tiedustelu
  - Automatisoidusti kerääminen kun luvanmukainen verkon osa on tunnistettu ja tallentaminen hakuehtojen perusteella
  - Kerättyjä ja tallennettuja viestejä voisi käsitellä manuaalisesti
  - Valtiolliseen ja siihen rinnastuvaan sotilaalliseen toimijaan kohdistuva tietoliikennetiedustelu voisi olla mahdollista ilman perustuslakimuutosta

→ Sotilastiedustelussa kohteena pääosin vieraat asevoimat ja niitä tukevat organisaatiot

Tietoliikennetiedustelun kohdentaminen

Viestintäverkko (kuitu – aallonpituus)

Viestintäverkon osa

Suoratoistopalveluista, nettikaupasta ja pelaamisesta aiheutunut tietoliikenne 65 %

Tunnistetut varatut yhteydet (mm. yritykset) ja muu 20 %

Hakuehdot kohdistuvat noin 15 % tietoliikenteestä

Esimerkki tapauksessa arviot perustuvat siihen, että tietoliikennetiedustelun kohteena on organisaatio

Viestin sisällön käsittely

Hetihävittämisvelvollisuus ja muun tarpeettoman tiedon poistaminen

Automaattinen käsittely

Valtaosa tiedosta tuhoutuu

Manuaalinen käsittely

Pieni osa tallennetaan

Haku-ehdoilla saadaan noin 0,5 % tieto-liikenteestä

Tieto

Tiedon määrä pienenee merkittävästi automaattisessa jatkokäsittelyssä

Tyypillisesti manuaalisessa käsittelyssä noin 0,02 % hakuehdoilla saadusta tietoliikenteestä (perustuu kansainväliseen vertailutietoon)

Esimerkiksi:
- Videopuhelu (300 kbps-5Mbps)
- Asiakirja (esim. HE sot.tied. 500 kt)
- Joukkojen liikkeet käytettyjen viestintäjärjestelmien perusteella

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Lähtökohtainen ilmoitus-velvollisuus, jos käsitelty viestin sisältöä manuaalisesti ja tiedustelumenetelmän käytön tarkoitus saavutettu

Päätöksenteko tiedustelumenetelmien käyttämisessä

- **Kotimaassa** päätöksentekijätaso porrastettaisiin salaisia tiedonhankintakeinoja vastaavasti
  - Tuomioistuin (Helsingin käräjäoikeus)
  - Pääesikunnan tiedustelupäällikkö
  - Tiedustelumenetelmän käyttöön erityisesti perehtynyt sotilaslakimies tai muu virkamies
- **Ulkomailla** tapahtuvassa sotilastiedustelussa päätöksentekotoimivalta pääesikunnan tiedustelupäälliköllä
  - Otettava huomioon ulkopoliittiset näkökohdat päätöksenteossa

Ilmoittaminen tiedustelun kohteelle

- Keskeinen edellytys tiedustelutoiminnan hyväksyttävyydelle
- Ilmoitusta ei tehdä ulkomailla oleskelevalle taholle
- Voidaan hakea tuomioistuimelta ilmoittamisen lykkäämistä tai ilmoittamatta jättämistä
  - Hengen ja terveyden suojaaminen
- Ilmoitusvelvollisuuden ei tarvitse olla absoluuttinen, jos esimerkiksi kyseessä vähäinen puuttuminen yksityiselämän suojaan tai vaarantaa pitkän tähtäimen tavoitteita
- Tärkeä merkitys henkilön oikeusturvan takeena ja viranomaisen mielivallan ehkäisemisessä
- Oikeus saada tieto tiedustelun kohteeksi joutumisesta tärkeää, jotta henkilö ylipäätään ymmärtäisi hakea oikeussuojaa
- Pyyntö tiedusteluvaltuutetulle ryhtyä toimiin sen osalta, onko hänen kohdallaan tiedustelumenetelmiä käytetty tai onko niitä mahdollisesti käytetty lainmukaisesti sekä ryhtymään väärinkäytöksen edellyttämiin toimiin

Valvonta

- Tiedustelutoiminnassa korostuvat oikeusturvajärjestelyjen ja valvonnan tehokkuus, riippumattomuus sekä asianmukaisuus
  - Tehokkaalla ja riippumattomalla valvonnalla taataan oikeusturvan toteutuminen
- Sotilastiedustelulakiin
  - Tiedusteluvaltuutetulle tehtävät ilmoitukset
  - Sotilastiedusteluviranomaisen sisäinen valvonta
  - Puolustusministeriön suorittama valvonta
  - Kertomus eduskunnan oikeusasiamiehelle
  - Lisäksi eduskunnan oikeusasiamiehen, oikeuskanslerin ja tietosuojavaltuutetun suorittama valvonta
- Uusi laki ulkoisesta valvontaviranomaisesta ja parlamentaarisesta valvonnasta
  - Yhteinen sotilastiedustelulle ja siviilitiedustelulle

Valvonnan malli

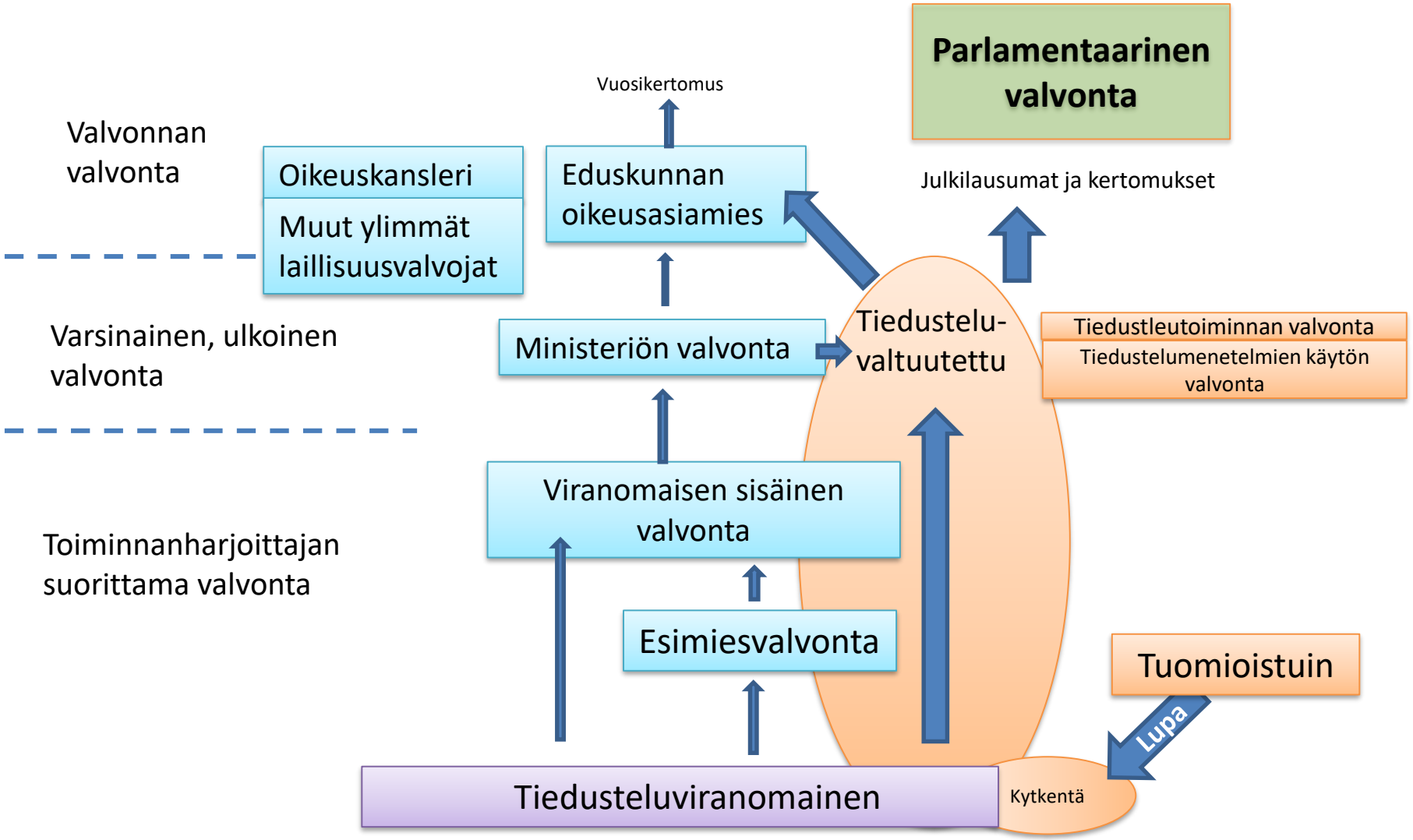

Voimaantulo ja säätämisjärjestys

- Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian
- Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä lukuun ottamatta sellaisia toimivaltuuksia koskevia säännösehdotuksia, jotka merkitsevät puuttumista luottamuksellisen viestin salaisuuteen
- Niistä olisi kuitenkin mahdollista säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä perustuslain 10 §:n 4 momenttiin ehdotetun tiedon hankkimista koskevan uuden rajoitusperusteen nojalla
- Jos perustuslain muutosehdotus käsiteltäisiin niin sanotussa normaalissa perustuslain säätämisjärjestyksessä, edellä mainitut säännökset voisivat tulla voimaan mahdollisesti 1.1.2020
- Sen sijaan, jos perustuslain muutosehdotus käsiteltäisiin nopeutetussa menettelyssä, edellä mainitut säännökset voisivat tulla voimaan vuonna 2018 tai vuoden 2019 alusta
- Jos perustuslain muuttamiselle kiireellisessä menettelyssä ei katsota olevan edellytyksiä ja perustuslain muutos käsiteltäisiin normaalissa menettelyssä, muut kuin perustuslain muuttamista edellyttävät säännösehdotukset ehdotetaan kuitenkin tulevaksi voimaan mahdollisimman pian tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä eikä niitä jätettäisi teknisesti lepäämään eduskuntavaalien yli

Kiitos mielenkiinnosta!

Kysymyksiä?